

373/հոփ. 2.)

ՆՈ-30

6 - MAR 2010

Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Գ Ի Ր

1909—1910

ՈՒՍՈՒՄՆԵԿԱՆ ՏԱՐՈՒԱՅ

ՄԱՐԻԱՄԵԱՆ-ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

ՕՐԻՈՐԴԱՅ ԴՊՐՈՅԻ

ԹԻՖԼԻՍ

Տպարան «ԿՈՒԼՏՈՒՐԱ» Բարձրագույն փողոց № 14.

1911.

373 [5046-77]
5-32
370
2384-56

**ՄԱՐԻԱՄԵԱՆ-ՖՈՎՆԵՆԵԱՆ ՕՐԻՈՐԴԵՑ ԴՊՐՈՑԻ
ՀՈԳԱՐԱՐՉԱԿԱՆ ԿԱԶՄԸ
1909 ՍԵՊՏ.—1909 ԴԵԿՏ. 1-Ը.**

Փոխ-նախագահ տիկ. Դ. ԹԱԴԵՈՍԵԱՆ

Անդամներ } Ս. ՇԽԵԱՆ
Տեսուչ } Մ. ՄՈՒԶԱՅԵԱՆ
Տ. ՌԱՇՄԱՃԵԱՆ

Ծանոթ.—Թէև Հոգաբարձական Խորհրդի նախագահ համարուել է թեմակալ սրբազան առաջնորդ Գ. արքեպ. Սաթուհեանը, իսկ անդամներ եղել են նաև կուսանաց անապատի մայրապետ Յեփրոսինէ Աբամելիքեան և պ. Լ. Նազարեան, բայց Հոգաբարձութիւնը գործել է միայն վերոյիշեալ երեք անձանց կազմով:

1909 ԴԵԿ. 1-ԻՑ ԵՂԵԼ Է ՀԵՏԵԻԵԱԼ ԿԱԶՄԸ.

Նախագահ Գ. արքեպ. ՍԱԹՈՒՆԵԱՆ

Անդամներ } Մայրպտ. Յ. ԱՔԱՄԵԼԻՔԵԱՆ
Ն. ԱՆԱՆԵԱՆ
Բժշկպտ. Բ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Ս. ՄԵԼԻՔՈՒՄԵԱՆ
Մ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ
Տեսուչ } Տ. ՌԱՇՄԱՃԵԱՆ

1004
15896

13 AUG 2013

52.076

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՊՐԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԵ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՊՐԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԵ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՊՐԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԵ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՊՐԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԵ
ԿԱՐԺՈՒՆԵՐՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

Թէև նախորդ Հոգաբարձութեան պաշտօնավարութեան ժամանակամիջոցը լրացել էր 1909 թ. ապրիլին, բայց նոր Հոգաբարձութեան ընտրութիւնը և հաստատութիւնը բաւական ուշացաւ զանազան և գլխաւորապէս Հայրապետական դահի թափոր լինելու պատճառներով. այնպէս որ 1909-1910 ուս. տարուայ սկզբին պաշտօնավարում էր ոչ թէ նոր Հոգաբարձութիւնը, այլ նախորդ Հոգաբարձութիւնը:

Նոր Հոգաբարձութեան հաստատութիւնը, Հայրապետական կոնգակով, տեղի ունեցաւ 1909 թ. նոյեմբերի 6-ին, իսկ փաստօրէն նա ստանձնեց իր պաշտօնը միայն դեկտեմբերի 1-ին: Առաջ ենք բերում Հայրապետական կոնգակը.

ՄԱՏԹԵՈՍ ԾԱՌԱՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ԳՐԻՍՏՈՍԻ ԵՒ ԱՆՀԱՍԱՆԵԼԻ ԿԱՄՕՐԵՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՊԵՏ ԵՒ ԿԱԹՈՒՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐԿ ՀԱՄԱԶԳԱԿԱՆ ՆԱԽԱՄԵԾԱՐ ԱԹՈՌՈՑ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՍՐԲՈՑ ԿԱԹՈՒՂԻԿԷ ԷԶՄԻԱԾՆԻ ԳԵՐԱՇՆՈՐՀ ԱՌԱՋՆՈՐԴԻ ԹԵՄԻՆ ՀԱՅՈՑ ՎՐԱՍՏԱՆԻ Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ՀԱՐԱԶԱՏԻ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌՈՑՈՒ ՆՈՒՐԵՄԲ ՈՂՁՈՅՆ ՀԱՆԴԵՐԶ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՄԲ:

Ընկալեալ Մեր ընդ յայտարարութեան Ձերում յ 31 անցելոյ հոկտեմբերի թ. 1367, զարձանագրութիւն ժողովոյ երկոտասան պատուիրակաց երկց

եկեղեցեաց քաղաքիդ՝ Վանաց աւագ եկեղեցւոյ, Մողնւոյ ս. Գէորգ եկեղեցւոյ և Բէղդէհէմի, հառու եղաք, եթէ ժողովն՝ գումարեալ ընդ նախագահութեամբ Ձերով, ընտրեալ է ի պաշտօն Հոգաբարձութեան Մարիամեան-Յովնանեան օրիորդաց դպրոցի հայոց Տփիսեաց քաղաքի զպարոնայս՝ բժշկապետ Բազրատն Նաւասարդեան, Համբաձումն Առաքելեան, Սարգիսն Մելքումեան և Մովսէսն Մելիքեան: Արդ՝ ըստ ընտրութեան և միջնորդութեան գերաշնորհութեան Ձերում այսու կոնդակաւ Մերով հաստատեմք զյիշատակեալ նորոգ ընտրեալ պարոնայս ի պաշտաման Հոգաբարձութեան Մարիամեան-Յովնանեան դպրոցի եռամեայ ժամանակաւ՝ ցվախճան ապրիլ ամսոյ 1912 ամի, յուսալով, զի բարեպաշտօն անդամք Հոգաբարձութեանդ քաջ ըմբռնելով զպահանջ ժամանակիս՝ ոչ անխայեսցեն ի ջանս բոլորանուէր ոգւով և սրտեռանդն գործունէութեամբ գուն գործել վասն բարգաւաճման և յառաջագիմութեան կրթական հաստատութեան մատուցեցեալ զստերց ս. եկեղեցւոյս: Զոյգ ընդ սմին յայտնեմք զլիաշուրթն գոհունակութիւն Մեր հանդերձ հայրական օրհնութեամբ նախկին անդամոց Հոգաբարձութեան Մարիամեան-Յովնանեան օրիորդաց դպրոցի, որոց բարձեալ զծանրութիւն պաշտամանն և զխնամա դպրոցին, հոլովեցին գեռամեայ շրջան պաշտաման Հոգաբարձութեանն խղճի մտօք և ամենայն անձնուիրութեամբ: Ողջ լերուք զօրացեալ ի Տէր և օրհնեալ ի Մէնջ: Ամէն:

Մատթէոս Բ. Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց:

6-ն նոյեմբերի 1909 ամի

և ըստ Տոմարիս ԹՅԾԹ

ի Հայրապետութեան Մերում Ա. ամի

յԱրարատեան Մայր Աթոռ ս. Էջմիածնի.

ի Վաղարշապատ

թ. 381.

Նոր Հոգաբարձութիւնն անկարող էր, ուսման կանոնաւոր ընթացքը չխանգարելու համար, որնէ փոփոխութիւն կամ լրացում անել թէ նախահաշուի և թէ առհասարակ դպրոցի կեանքի մէջ, որովհետեւ այդ տարուայ համար արդէն կազմուած էր նախահաշիւ և գործադրվում էր. այլ բաւականացաւ միայն ի մօտոյ ծանօթանալով զդպրոցի տնտեսական դրութեան և կարիքների հետ՝ իր ապագայ գործունէութիւնն ըստ այնմ ղեկավարելու համար:

Այդ ուսումնական տարուայ ընթացքում դպրոցի ուսուցչական մարմինը մնաց նոյնը, ինչ որ կազմուել էր նախորդ Հոգաբարձութեան օրով: 1909 թ. նոյեմբերի 29-ին դպրոցում տեղի ունեցաւ ակտ, ներկայութեամբ հին և նոր Հոգաբարձական կազմերի, որի ժամանակ նախորդ Հոգաբարձութիւնը ներկայացրեց իր տեղեկագիրը 1908-1909 ուս. տ. համար:

Մտնելով իր պաշտօնի մէջ 1909 թ. դեկտ. 1-ին՝ այդ օրը կայացած նիստում երկու կազմերի մասնակցութեամբ կազմուեց մի մասնաժողով դպրոցի ամբողջ գոյքը յանձնելու և ստանալու համար: Հոգաբարձութիւնն ստացաւ նախորդ կազմից կանխիկ դրամ ընդամենը արժէթղթերով՝ 90,000 ռ. նոմինալ արժողութեամբ 40% պետ. բենտա, Քաղաքային Վարկի Ընկերութեան երեք հատ 1000-ական ռուբլանոց 50% օբլիգացիա, իւրաքանչիւրը 18 կուպոնով, Թիֆլիզի Առևտր. Բանկի ընթացիկ հաշուի № 3228 գրքոյով 697 ռ. 82 կոպ. նաև դպրոցի անշարժ ու շարժական կայքը՝ ցուցակներով:

Բացի դրանցից նախկին Հոգաբարձութիւնը ցոյց տուեց ստանալիքներ զանազան անձերից 8132 ռ. (ուսման թոշակից 1721 ռ. 50 կ., կրպակակալներից 2315 ռ. 72 կ., զանազան մարդկանցից 4093 ռ. 79 կ.) և վճարելի պարտքեր 1552 ռ. 59 կ. (զանազան անձանց 552 ռ. 59 կոպ., պետական և հողային տուրք 1000 ռուբլի). միևնոյն ժամանակ յայտնուեց, որ դպրոցի ունեցած 25,000 ռուբլի

գումարից նախորդ Հոգաբարձութիւնը ստիպուած է եղել երեք տարուայ ընթացքում ծախսել 22,000 ռուբլի, այն պատճառներով, որ նա վերածել է դպրոցը միջնակարգի՝ բանալով Ե, Զ և Է դասարաններ. այլ և կատարել է մի քանի վերանորոգութիւններ դպրոցի շինութեան և քարվանսարայի մէջ:

Ստանալով դպրոցն ամբողջովին և նրա անշարժ ու շարժական գոյքը իր խնամակալութեան ներքոյ՝ ներկայ Հոգաբարձութիւնն ամենից առաջ լրացրեց իր կազմը, որ պահանջվում էր դպրոցի հիմնադրի կտակով, հրաւիրելով իբրեւ պատուաւոր հոգաբարձու Յովնանեան տոհմի արական սեռի աւագագոյն ներկայացուցիչ պ. Նիկողայոս Յովսէփեան Յովնանեանցին, հիմնադրի եղբօր որդուն, ինչպէս և սրբազան առաջնորդին և մայրապետին, որոնք նախորդ Հոգաբարձութան օրով դադարել էին նիստերին յաճախելուց:

Ապա Հոգաբարձութիւնն ընտրեց իր միջից փոխ-նախագահ (պ. Ս. Մելքումեանին) մի տարի ժամանակով, ըստ պահանջի կտակի, և գանձապահ (պ. Մովսէս Մելիքեանին):

Հոգաբարձութեան առաջին գործն եղաւ աշխատել աւելացնել դպրոցի եկամուտները, որպէսզի կարելի լինի հաւասարակշռել ել և մուտքը: Ամենից առաջ նա քննեց քարվանսարայի կրպակների վարձի յաւելման հարցը և ընտրեց մի մասնաժողով (պ. պ. Ն. Անանեան և Հ. Առաքելեան), որին և յանձնեց հաւաքել հարկաւոր տեղեկութիւններ և ներկայացնել գեկուցագիր՝ թէ վարձագիրն ինչքան տոկոսով կարելի է բարձրացնել: Այս խնդիրը լուծումն ստացաւ նրանով, որ 1910 թ. յունուարի 19-ին կայացած նիստում Հոգաբարձութիւնն որոշեց աւելացնել քարվանսարայի ընդհանուր կրպակավարձը տարեկան 5277 ռ. 61 կ., այսինքն մինչև այդ ժամանակ ստացուող 20,194 ռ. 39 կ. փոխարէն ստանալ 25,472 ռուբլի: Այս հարցում Հոգաբարձութեան աշակցութիւն ցոյց տուին իրանք վարձակալները: Նոր սակագիրն սկսուեց գործադրուել 1910 թ. ապրիլի 1-ից:

Հոգաբարձութեան երկրորդ հոգան եղաւ դպրոցի ներքին կանոնադրութեան խնդիրը: Հոգաբարձութիւնը նկատեց, որ Մարիամեան-Յովնանեան դպրոցը չունի մի մշակած և հաստատած ներքին կանոնադրութիւն. և դա դպրոցական ներքին կեանքում այնպիսի մի բաց է, որից կարող է փաստուել հոգաբարձական և ուսուցչական մարմինների համերաշխ և բեղմնաւոր գործունէութիւնը, որովհետեւ չկայ մի կանոնադրութիւն, որ ցոյց տայ թէ որտեղ է սկսվում և վերջանում հոգաբարձական և ուսուցչական մարմինների իրաւասութիւնները: Այս հարցը եղաւ քննութեան առարկայ մի քանի նիստերի ու խորհրդածութիւնների մէջ և որոշուեց՝ կազմել ներքին կանոնադրութեան ծրագիր, համաձայն կտակի ոգու եւ ուղղութեան և առաջարկել ամենայն Հայոց կաթողիկոսին ի հաստատութիւն:

Հոգաբարձութիւնն ուշադրութեան առաւ նաև այն հանգամանքը, որ դպրոցը չունի նաև վերջնականապէս մշակած և հաստատած ուսումնական մասի ծրագիր: Եւ ի նկատի ունենալով, որ ուսուցչական խումբն արդէն ձեռնարկել էր, նախորդ Հոգաբարձութեան յանձնարարութեամբ, մշակել ուսումնական մասի մանրամասն ծրագիրը՝ յանձնարարեց ուսուցչական խմբին աւարտել և կազմելով վերջնականապէս ծրագիրը՝ ներկայացնել Հոգաբարձութեան, որպէսզի կարելի լինի ներքին կանոնադրութեան հետ միասին ներկայացնել պատշաճաւոր իշխանութեան հաստատութեան:

Հոգաբարձութիւնը վերջ տուեց և մի կնճռոտ խնդրի, որ փնտցել էր նախորդ Հոգաբարձութեան օրից. դա դպրոցի նախկին տեսուչ պ. Լ. Սարգսեանի դպրոցի դէմ յարուցած դրամական պահանջն էր. ինչպէս յայտնի է պ. Լ. Սարգսեան, որ ընտրուել էր տեսուչ Մ.-Յովնանեան օր. դպրոցի հին Հոգաբարձութեան կողմից և հաստատուել այդ պաշտօնում Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի կողմից, յետոյ հեռացրուել էր այդ պաշտօնից՝ դիմել էր դատարանին և

պահանջել, որ իրեն բաւարարութիւն տրուի ոռոգի մասին. թէ նահանգական դատարանը և թէ դատարանական պալատը վճռել էին պահանջել Մ.-Յոնանեան դպրոցից յօգուտ պ. Լ. Սարգսեանի 1210 ռ. փոխարէն 1733, որ պահանջում էր պ. Լ. Սարգսեան: Նոր Հոգաբարձութիւնը, խորհրդակցելով իր փաստաբանի հետ, նպատակաշարժար գտաւ կասսացիա տալու փոխարէն հաշտութեամբ վերջացնել գործը պ. Լ. Սարգսեանի հետ. հաշտութիւնը կայացաւ. Հոգաբարձութիւնը վճարեց պ. Լ. Սարգսեանին 1000 ռուբլի և վերջ տուեց գործին:

Մարտի 23-ի, 30-ի և ապրիլի 27-ի նիստերում Հոգ.-ը զբաղուեց դպրոցական քննութիւնների հարցով: Հոգ.-ը յանձնել էր Մանկավ. ժողովին տալ գրաւորապէս իր պատճառաբանեալ կարծիքը և որոշումը՝ թէ արդէօք հարկաւոր են կատարել քննութիւններ և ինչ տեսակ քննութիւններ՝ աւարտական, թէ՛ դասարանական: Մանկավ. ժողով առաջ բանաւոր կերպով, պ. տեսչի միջոցով, և ապա գրաւորապէս (արձանագրութեամբ) այն կարծիքն էր յայտնել՝ թէ քննութիւնների որոշման խնդիրը պատկանում է Մանկավ. ժողովի իրաւասութեան և ոչ Հոգաբարձական: Սակայն Հոգաբարձութիւնը ի նկատի ունենալով, որ Մ.-Յոնան. դպրոցի հիմնադրի կտակի համաձայն (կտակի՝ որ ծառայում է ներքին կանոնադրութեան տեղ) դպրոցի թէ՛ տնտեսական և թէ՛ ուսումնական գործի պատասխանատվութիւնը զրաժ է Հոգաբարձութեան վրայ, որի կազմի մէջ գտնվում է և Մանկավ. ժողովի ներկայացուցիչը ի դէմս տեսչի՝ միաձայն որոշեց (բացառութեամբ պ. տեսչի), որ այդ հարցի վերջնական լուծումը պատկանում է Հոգաբարձութեան իրաւասութեան, և կարգադրեց՝ նշանակել աւարտական քննութիւն միմիայն է. դաս. աշակերտուհիների համար: Այդ հիման վրայ է. դասարանը տուեց աւարտական քննութիւն:

Յունիսի 1-ի նիստում Հոգաբարձութիւնն զբաղուեց ուսուցչական կազմի և տեսչի խնդրով առաջիկայ 1910-

1911 ուս. տ. համար ի նկատի ունենալով, որ տեսուչ պ. Տ. Ռաշմաճեանը հաստատուած էր տեսչական պաշտօնի մէջ կաթողիկոսական կոնդակով միայն մի տարի ժամանակով և ուսուցչական մարմինը խնդրում էր օր առաջ որոշել և յայտարարել՝ թէ ինչ փոփոխութիւններ պէտք է կատարուեն ուսուցչական կազմի մէջ: Այդ նիստում Հոգ.-ը կայացրեց հետեւեալ որոշումը. ա. ի նկատի ունենալով, որ տեսուչ պ. Տ. Ռաշմաճեանը հաստատուել է իր պաշտօնի մէջ մի տարի ժամանակով, որ ցանկալի և անհրաժեշտ է, որ Մ.-Յոնան. միջնակարգ դպրոցի տեսուչն ունենայ կրթական բարձրագոյն ցենզ՝ որից զուրկ է պ. Տ. Ռաշմաճեանը, ազատ համարել նրան Մ.-Յոնան. դպրոցի տեսչական պաշտօնից. բ. նոյնպէս ազատ համարել պաշտօնավարութիւնից դպրոցի ուսուցչական կազմը և 1910-1911 ուս. տ. ուսուցչական խումբը կազմելիս՝ նախապատվութիւն տալ դպրոցում երկար տարիներ ուսուցչական պաշտօն վարած վարժուհիներին և ուսուցիչներին, աչքի առաջ ունենալով անպայման և նրանց ունեցած ուսուցչական ցենզը:

Ապա յունիսի 2-ին նիստում Հոգաբարձութիւնը Մ.-Յոնան. դպրոցի տեսուչ ընտրեց պ. Մտ. Մալխասեանցին երեք տարի ժամանակամիջոցով: Հոգաբարձութեան այս որոշումը հաստատուեց Ամենայն Հայոց Վեհափառ Կաթողիկոս Մատթէոս Բ-ի 1910 թ. յունիսի 9-ի արձակած № 1498 կոնդակով: Ապա Հոգաբարձութիւնը պ. տեսչի մասնակցութեամբ և նրա առաջարկութեամբ կազմեց առաջիկայ 1910-1911 ուս. տ. համար նոր ուսուցչական խումբ, որի մէջ մտան հին կազմի անդամների մեծագոյն մասը. և ուսուցչական մարմինը ստացաւ հետեւեալ վերջնական կազմութիւնը.

1. Աղաջանեան Ա.
2. Բաբասեան Յ.
3. Բագրատունի Ա. աւ. քահ.
4. Բէժանեան Հ. օր.

5. Գիւղարեան Տ.
6. Դաւթեան Ս. տիկ. (վերակաց.)
7. Դեմիրճեան Դ.
8. Կանայեան Խ.
9. Ղարաջեան Ե. օր.
10. Մալխազեան Արշ.
11. Մալխասեանց Ստ. (տեսուչ)
12. Մամիկոնեան Թ. տիկ.
13. Մելիք-Ջանեան Յ.
14. Մելիք-Օհանջանեան Լ.
15. Մինասեան Արշ. քահ.
16. Մնացականեան Շ. օր.
17. Մուրադեան Կ. օր.
18. Յարութիւնեան Իս.
19. Յովսէփեան Գ.
20. Շախկամեան Մ. օր.
21. Շահիկեան Ա. օր. (վերակ.)
22. Սարգսեան Ն.
23. Տէր-Գրիգորեան Հ. տիկ.
24. Տէր-Յովսէփեան Արշ.
25. Տէրեան Կ.
26. Տիգրանեան Պ.

Դ ր ա լ ա կ ա ն հ ն շ ի ռ

[illegible]

Հ 1		ԴՊՐՈՑԻ ՎԵՐԱՔԵՐԵԱԼ	
1	Ռոճիկ տեսչին . . .	2000	—
2	» 3 վերակաց. .	1200	—
3	Մանկավ. Խ. քարտ. .	100	—
4	Գրադարանապետուհուն	100	—
5	Դասագին 50 ր. $\times$ 3 12.	15100*	—
6	Դրաւոր. վարձ. 5×148	740	19240 — — —
7	Ռոճիկ բժշկին . . .	480	—
8	» բժ. օգնականին	150	630 — — —
9	» Հոգ. Խոր. քար.	300	—
10	» հաշուապահին.	600	900 — — —
11	Զեռագործի նիւթեր.	100	—
12	Գրադարան	200	—
13	Ֆիզիքակ. կաբինէտ .	300	—
14	Դաշնամուր	414	—
15	Դեղորայք և բժշկ. օգ.	200	—
16	Երեկոյթ և հանդէսներ	100	—
17	Վառելիք և լուսաւոր-		
	ւումբիւն.	400	—
18	Ձուր	150	—
19	Դպրոցի շինութ. ապ.	133 32	1997 32 — —
Փոխադրելի . . .		22767 32	— —

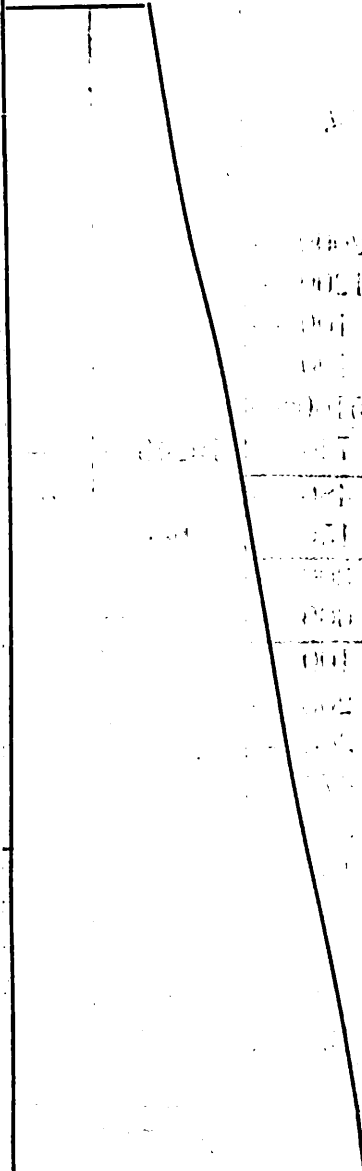
*) Երկու դաս յանձն է առել Հոգար. Խորհ. փոխ-նախագահ տրկ. Դարեա Թագէտսեանը ձրիրարար:

U N K S P

Lu mu n u

2 к 1909—1910 н.л. и.

164

Փոխադրուած . . .	—	—	2786250
			
Փոխադրելի . . .	—	—	2786250

07.90	Փոխադրուած . . .	22767.32		
20	Շինութեան մանր վե- րանորոգութիւն. . .	100 —		
21	Կահ-կարասիքի վերա- նորոգութիւն.	100 —		
22	Ռոճիկ ծառաներին. . .	1056 —		
23	» դռնապանին . . .	300 —		
24	Անակնկալ ծախս . . .	100 —		
25	Դատարանական ծախս	100 —		
26	Դիւանական ծախս . .	150 —		
27	Մանր ծախս.	100 —	24773.32	—
	§ 2			
	ՔԱՐՎԱՆՍԱՐԱՅԻ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ			
	Կառավարչին եկամտի			
1	5 ⁰ /o-ը	1100 —		
2	Կրկու դռնապանին	480 —		
3	Վառելիք և լուսաւո- րութիւն	50 —		
4	Զուր	130 —		
5	Շինութեան ապահո- վագրութիւն	413 15		
6	Տուրքեր.	3100 —		
7	Մանր վերանորոգ. . .	100 —		
8	Աղբ թափող մշակին.	72		
9	Մանր ծախս	50 —	5495 15	—
	Փոխադրելի		30268.47	—

$U \cap h S \neq$

У м р м н м 2 1 1 1909—1910 н.л. м.

tlr

[illegible]

Ժամօթութիւն. — Դեֆիցիտը ենթադրվում է ծածկել կրպակակալների վրայ մնացած 2315 ռ. 72 կ. պարտքից և այլ պարտապանների ստանալիքներից:

	Փոխադրուած . . .	3026847	
	§ 3		
	ՆՊԱՍՏՆԵՐ և ԿԵՆՍԱԹՈՇԱԿ		
1	Թիֆլ. կուս. անապատին . .	300	
2	Ախալքալաքի ծխ. դպ. . .	150	
3	Ա. ա. ք. Բազրատուկուն		
	(Կենսաթոշակ)	120	570 — 3083847
			3083847

U 4 S P h

9 U U P P

1	Դրամարկդ				
	մնացորդ ս. թ.	407	71		
2	Շարժական կայք				
	մնացորդ ս. թ.	7169	53		
3	Դասական պիտոյք				
	մնացորդ ս. թ.	2113	26		
4	Կրպակակալների հաշիւ				
	մնացորդ ս. թ.	3398	48		
5	Պարտապանների հաշիւ				
	մնացորդ ս. թ.	4177	50		
6	Անշարժ կայքի հաշիւ				
	մնացորդ ս. թ.	457000	91		
7	4 ⁰ / ₀ պետական ընտա				
	մնացորդ ս. թ. . . 90,000 —	—	—		
	0 ⁰ / ₀ նոյն ընտալից				
	առ 1 սեպտ. 1909 թ. 855 —	90855	—		
8	Թիֆլ. Առևտր. Բ. ընթ. հաշիւ				
	մնացորդ ս. թ.	1197	82		
9	5 ⁰ / ₀ օբլիգացիաների հաշիւ				
	մնացորդ ս. թ. 3 օբլիգացիա				
	1000 ռ., հաշուած 71—25				
	գնուած կուրսով	2137	50	568457	71
		—	—	568457	71

1	Կրպակակալների հաշիւ մնացորդ ս. թ.	108276	—	—
2	Պարտատէրերի հաշիւ մնացորդ ս. թ.	56517	164793	
3	Դրամագլուխ մնացորդ ս. թ.		56680978	
		—	—	56845771

Դրամական հարցն առողջապահության

٧ ٢ ١٤ ١٧ ٢٠

[illegible]

1	Դպրոցի վերաբերեալ ծախսեր . . .	22273 35		
2	» շինութեան վերաբերեալ ծախսեր . . .	61 19		
3	Շարժական կայք . . .	474 80		
4	Ապահովագրութիւն . . .	129 45		
5	Մանր ծախսեր . . .	112 51		
6	Դիւանական ծախսեր . . .	169 08		
7	Դատարանական ծախսեր . . .	67 —		
8	Նպաստներ և կենսաթ. . .	540 —		
9	Անակնկալ ծախսեր . . .	584 99		
10	Աւանտով տրուած գումարներ	866 85		
11	Թիֆլ. Առևտր. Բ. ընթ. հաշուին	1900 —	4911 87	
12	Քարվանսարայի վերաբերեալ ծախսեր . . .	2422 52		
13	Քարվանսարայի ապահովագրութիւն . . .	358 36		
14	Տուրքեր	2755 89		
15	Պարտատէրերին . . .	870 92	6407 69	33592 91
	Մնացորդ առ 1-ն սեպտ. 1910 թ.	—	—	348 39
				33941 30

U n k S P

Դպրոցական ծախսերի հաշիւ

t l f

[illegible][illegible]

Մ Ո Ւ Տ Ք

Դիւանական ծախսերի հաշիւ

Անց են կացվում ընդհանուր եւ և մտից հաշիւը դիւանական բոլոր ծախսերը			1255	76
			1255	76

Մ Ո Ւ Տ Ք

Նպաստների եւ կենսաթանկացման հաշիւ

Անց են կացվում ընդհանուր եւ և մտից հաշիւը բոլոր նպաստներն ու կենսաթ.			570	—
			570	—

Անճարկ հաշիւ

Ք Շ Փ Լ Ք

1	Ռոճիկ Հոգար. Խորհրդի քարտ	280	—		
2	» հաշուապահին	620	—		
3	Դատարանական ծախսեր	82	—		
4	Գրասենեկային և այլ ծախսեր	273	76	1255	76
		—	—	1255	76

սարքոչակի հաշիւ

Ե Լ Ք

1	Թիֆլիսի կուսսնաց անապատին	300	—		
2	Ախալքալաքի ծխ. դպրոցին.	150	—		
3	Արսէն ք. Բազրատունուն (կենս.)	120	—	570	—
		—	—	570	—

Մ Ո Ւ Տ Ք

Անակնկալ մուտքի

1	Վաճառուած 5 ⁰ / ₀ օբլիգացիաների կուրսի տարբերութիւնը . .	197 50	—	—
2	Զանազան անձանց հաշիւներով Անց է կացվում ընդհանուր ել և մտից հաշիւը	101 67	299 17	—
		—	—	4489 09
				—
				4788 26

Մ Ո Ւ Տ Ք

Դ ր ա մ ա գ շ ի ի

1	4 ⁰ / ₀ ըհնտ. կտրոն. ստացուած է	3420 —	—	—
2	5 ⁰ / ₀ օբլիգացիաների	41 70	3461 70	—
		—	—	3461 70

Եւ ելքի հաշիւ

Ե Լ Ք

1	Դուրս են գրվում ա. դպրոցի նախկին տնտեսական կառավարիչ պ. Տէր-Զանեանի պարտքը	3361 84	—	—
	բ. Զանազան անձանց վրայ մնացած անյուսարի ապառիկներ	816 43	—	—
2	Միանուագ նպաստներ	554 99*	—	—
3	Օգնութիւն չքաւոր աշակերտուն.	25 —	—	—
4	Ճանապարհած. Հոգաբ. ներկայացուցչին ս. էջմիածին գնալու .	30 —	4788 26	—
		—	—	4788 26

Օ՞՞՞-ի հ ա շ ի լ

Ե Լ Ք

	Անց է կացվում ընդհանուր ել և մտից հաշիւը	—	—	3461 70
		—	—	3461 70
	*) Այս գումարի մէջ են ուսուցիչ Ռ. Մ.-Մ ուսեանին տրուած. և տիկ. Ս. Դաւթեանին 190 ⁸ / ₉ ոռճկի մնացորդը	324 99	—	—
		200 —	—	—
		524 99	—	—

Σ u 2 n 2 k 4 2 h n

1	Դրամարկդ				
	մնացորդ ս. թ.	34839			
2	Շարժական կայք				
	մնացորդ ս. թ.	787317			
3	Դասական պիսուրներ				
	մնացորդ ս. թ.	211326			
4	Կրպակակալների հաշիւ				
	մնացորդ ս. թ.	163325			
5	Աւանանների հաշիւ				
	մնացորդ ս. թ.	190—			
6	Անշարժ կայք				
	մնացորդ ս. թ.				
	ա. քարվանսարա.	400000	—		
	բ. դպ. շինութիւն.	50000	—		
	գ. նոր կրպակներ	7060	91	457060	91
7	4 ₀ ⁰ / ₀ պետական բենտա				
	մնացորդ ս. թ.	90000	—	—	—
	0 ⁰ / ₀ առ 1 սեպտ.	855	—	90855	—
8	Թիֆլիսի Առևտր. Բ. ընթ. հաշիւ				
	մնացորդ ս. թ.	189782	561971	80	
		—	—	561971	80

[illegible]

ՀՈԳԱԲԱՐՁԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Հոգաբարձութեան նախագահ

Գարեգին արքեպիսկոպոս Սարգսեան

ԱՆԴԱՄՆԵՐ

Մայրապետ Յ. Աբամելիքեան

Ե. Անանեան

Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

Հ. Առաքեան

Ս. Մելիումեան

Մ. Մելիքեան

Տեսուչ Տ. Ռաօմաճեան

1909-1910

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԻ

Մարիամեան-Յոզեանեան օրիորդաց դպրոցը այս երկրորդ ուսումնական տարին է, որ իբրև "Միջնակարգ դպրոց" ունի եօթն հիմնական դասարան կամ տասն տարուայ դասընթաց:

Անցեալ ուսումնական տարուայ վերջին՝ նախկին Հոգաբարձութեան որշուման համաձայն, III բաժանմունքները (հիմնական և զուգընթաց) փակուեցին, այսինքն՝ աշակերտուհիները փոխադրուեցին I դասարան (IV բաժանմունք) և նոր ընդունելութիւններ չեղան III բաժանման համար:

Այս ձևով աստիճանաբար փակուել են նախընթաց տարիներում I և II բաժանմունքները, որպէսզի դպրոցը հնարաւորութիւն ունենայ բարձր դասարաններ պահել:

Սոյն ուսումնական տարում դպրոցն ունէր I դասարանից սկսած մինչև VII, զուգընթացներով միասին ընդամենը տասը դասարան, ուր կային **370** աշակերտուհի:

1909 թ. օգոստոսի 25-ից սկսած ուսուցչական խումբը զբաղուեց վերաբնութիւններով:

Դասարանական պարապմունքները սկսուեցին 1909 թ. սեպտեմբերի 3-ին:

Այս ուսումնական տարում նորեկների ընդունելութիւնը կատարուեց շատ սահմանափակ թուով. բարձր դասարաններում եղած միջանի բաց տեղերի համար խնդրատուներ չեղան. միւսներում էլ ազատ տեղեր չկային: Միայն 1910 թ. յունուարին պատահաբար միջանի տեղեր բացուեցին III դասարաններում (հիմ. և զուգ), խնդրատուներից քննութեամբ կարողացան ընդունուել միմիայն երեքը:

Աւանդվում էին հետեւեալ տարիկաները.

Մ Մ	Ա Ռ Ա Ր Կ Ա Ն Ե Ր	I դաս.	II դաս.	III դաս.	IV դաս.	V դաս.	VI դաս.	VII դաս.
1	Կրօն	2	2	2	—	—	—	—
2	Եկեղեցական պատմութիւն	—	—	—	1	1	1	—
3	Կրօնների պատմութիւն	—	—	—	—	—	—	2
4	Հայոց լեզու*.	6	6	5	5	5	6	5
5	Ռուսաց լեզու*.	5	5	5	5	4	5	4
6	Ֆրանսերէն	—	—	—	2	2	2	2
7	Հայոց պատմութիւն.	2	2	—	2	2	2	2
8	Հայաստ. աշխարհագրութիւն	—	—	2	—	—	—	—
9	Ռուսաց պատմութիւն	—	—	—	—	2	2	—
10	Ռուսաստ. աշխարհագրութիւն	—	—	—	—	2	—	—
11	Ընդհ. պատմութիւն	—	—	2	2	2	2	2
12	Բնագիտութիւն	3	3	3	2	2	2	—
13	Ընդհ. աշխարհագրութիւն	2	2	2	2	—	—	—
14	Թուաբանութիւն	4	4	3	3	—	—	—
15	Սլոբերա	—	—	—	2	2	2	2
16	Երկրաչափութիւն.	—	—	—	—	2	2	2
17	Ֆիզիկա	—	—	—	—	2	2	2
18	Տիեզերագրութիւն	—	—	—	—	—	—	2
19	Քաղաքասնտեսութիւն.	—	—	—	—	—	—	2
20	Հոգեբանութ. և մանկավարժ.	—	—	—	—	—	—	3
21	Նկարչութիւն	2	2	2	—	—	—	—
22	Ձեռագործ և ձեռագիտութիւն	2	2	2	2	2	2	—
23	Երգ և երաժշտութիւն	2	2	2	2	—	—	—
		30	30	30	30	30	30	30

2 դաս խմբական երգեցողութիւն

*) IV դաս, սկսած Հ. և Ռ. լեզուների հետ միացած առաջ է տարուել նոյն լեզուների գրականութիւնը:

ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ԻՈՒՄԲԸ

Անցեալ ուսումնական տարուայ ուսուցչական կամքով ընտրուած և զորքը և այս տարում: Թեթև փոփոխութիւն առաջացաւ այն հանգամանքից, որ երկու դասատուներ (պ. պ. Յովս. Թադէոսեան և Գ. Միսնասարեան) իրենց կամքով թողին դպրոցը: Դասատուներ թիւը տեսչի հետ միասին 25 է. առարկաներն ու պաշտօնները բաժանուած էին հետեւեալ կերպով.

Դասատուներ	Կրթական ցէնզ	Աանդած առարկաները	Զարգացման ցանկեր	Բացակայութիւն		Աւել պարապած դասեր	Մանկավարժական ժողովրդական	Քանի տարի է ուսուցչութիւն անում	Քանի տարի Մարիամեան-Յովնանեան դպրոցում	ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ
				դասերով	օրերով					
1. Բագրատունի Արսէն աւ. քահ.	Սալիբեան դպ. և Պետ իրաւ. ֆակ. ազ. ունի. . .	Կրօն.	10	43	22	1	27	37	33	Երկու կիսամեակին տկար
2. Մինասեան Արշակ քահ.	Ներսիսեան դպ. և գերմ. համալսարան. . . .	Եկեղեց. պատմ. կրօն. պատմ., չ. պ. և չ. աշ. .	12	15	5	—	17	19	11	
3. Աբրահամեան Շ. օր.	Գալիանեան օր. երկդ. դպ. և Թիֆ. արհեստագիտ. դպրոց.	Ձեռագործ-ձեռագիտութիւն.	10	14	7	7	7	10	2	
4. Դաւթեան Ս. տիկին (վերակացու)	Գալիանեան դպ. VI դաս. և ուսուցչական ցէնզ. .	Չ. լեզու.	6	—	—	40	5	18	4	
5. Ենգիբարեան Շահխաթունեան Վ. տիկ. . .	Երևանի գիմնազիայի VIII դաս.	Ռ. լեզու և ընդհ. աշխարհագր.	14	22	11	3	9	5	4	
6. Զօրեան Ե. տիկ.	Թիֆ. գիմնազ. և Ժընևի համալսարան.	Բնագիտութիւն և Ռ. աշխարհագր.	14	35	12	—	4	10	4	
7. Դարաջեան Ե. օր.	Նորաշ. ծխ. դպ. և Թիֆ. քաղ. արհեստ. դպ. .	Ձեռագործ-ձեռագիտութիւն.	8	3	1	—	19	10	9	
8. Մուրադեան Կ. օր.	Գալիանեան օր. միջնակ. դպ. և գիմ. VIII դ. .	Թուաբանութիւն և բնագիտութիւն.	13	15	6	—	7	23	23	
9. Մնացականեան Շ. օր.	Յովնանեան երկդ. դպ. և գիմնազ. IX դ. . . .	Թուաբանութիւն	14	8	4	8	7	10	9	
10. Մակեդոնեան Ա. օր.	Գիմնազ. VI դ. Մոսկ. շր. տ. վարժ. ցէնզ և Մոսկ. կանանց Մանկավարժական կուրսերում) .	Ռ. լեզու և բնագիտութիւն	18	19	8	5	9	5	1	
11. Թադէոսեան Դ. տիկին (առանց վարձատր.) .	Թիֆլիսի գիմ. IX դաս.	Ռ. պատմութիւն.	2	1	1	—	24	—	—	
12. Մելիքեան Ն. օր. (միայն վեր)	Ս. Նունէի օրիորդ. դպր. VIII դաս.	Ռ. լեզու.	5	2	2	33	3	4	3	
13. Տէր-Գրիգորեան Չ. տիկ. (զրադար. և վերակ.)	Թիֆլիսի գիմնազ. IX դաս.	Ընդհ. աշխարհագր. և Ռ. լեզու.	15	13	7	2	10	9	3	
14. Տէր-Դաւթեան Ա. օր.	Թիֆլիսի գիմնազ. IX դաս.	Բնագ., ֆիզ., ալգեբ., երկրաչափ. և տիեզեր. .	26	142	34	—	12	9	3	
15. Մելիք-Մուսեան Ռ. *.	Գէորգ. ճեմ., Պետ. համալ. ազատ ունիւն. . .	Երաժշտութիւն.	16	19	9	18	2	5	2	
16. Մելիքեան Ռ.	Ն. Նախիջ. թեմ. դպ., Рус. хор. одш. կուրսեր. .	Չ. լեզու.	22	21	6	14	—	17	3	
17. Մեհրաբեան Ա. (մանկ. ժողովի քարտ). . .	Գէորգ. ճեմ. VI դաս.	Ռ. լեզու—զրադան. և Ռ. պատմութիւն. .	15	27	12	—	14	4	3	
18. Մելիք-Օհանջանեան Լ.	Խարկովի համալսարան	Չ. լեզու.	10	7	4	—	10	3	2	Կիսամ. առանձին առանձին
19. Մատենճեան Մ.	Գէորգ. ճեմ. և Փարիզ Սօրբօնի համալսարան. .	Ընդհ. պատմութիւն, չ. լեզու, զրադան և չ. պատմութիւն	23	6	1 1/2	22	4	2	1	
20. Մուսայելեան Չ.	Շուշ. թեմ. դպ. և Էրլանդի համալս.	Նկարչութիւն	10	4	1	—	8	4	1	Նոյեմբ. 1-ից VII դ. շաբ. մի. մի ընդհ. պ.
21. Շահմազեան Արս.	Ներսիս. դպ., Պետ. նկարչ. դասընթ.	Չ. լեզու—զրադան և քաղաքատնտես. . .	13	14	7	—	13	6	2	
22. Արեգեան Արս.	Գէորգ. ճեմ. և Մարբուրգի համալս.	Չ. պատմութիւն և ֆրանսերէն.	20	—	—	2	1	5	2	Կիսամ. առանձին առանձին
23. Քաջբերունի Ռ.	Գէորգ. ճեմ. և Լոզանի համալս.	Բնագիտ., հոգեբանութիւն և մանկավարժ. .	6	1	—	17	—	16	3	
24. Ռաշմաճեան Տ. (տեսուչ)	Գէորգ. ճեմ. VI դաս. և Ենայի համալս. . . .									
Ընդամենը			302	—	—	—	—	—	—	
25. Տիգրանեան Պ. 16 դասով.	Խարկովի համալս. (ֆիզ.-մատ.)	Ալգեբրա և երկրաչափ.	—	8	3	—	4	9	2	Կիսամ. առանձին առանձին
26. Տէր-Մկրտչեան (Տէրեան) Կ. 10 դասով. .	Գէորգ. ճեմ. և Սօրբօնի համալսարան	Ֆիզիկա, բնագիտ. և տիեզերագր.	—	—	—	—	1	18	4	

ցնե

*) Առաջին կիսամեակից յետոյ, երբ պ. Ռ. Մելիք-Մուսեան հիւանդութեան պատճառով առ ժամանակ դադարեց դասաւանդելուց՝ նրա փոխարէն ժամանակաւորապէս նրա իրուեցին 1910 թ. մարտի 1-ից սկսած (փետրուարի 18-ից մտան դպ.)

Ուսուցչական խումբը անցեալ երկու ուսումնական տարուայ նման պարտադիր ժամերից դուրս շաբաթը մի անգամ իւրաքանչիւր դասարանում ազատ ընթերցանութեան ժամ է ունեցել: Այս տեսակ դասերը կառավարել են դաստիարակները. դասարանին մատչելի գրքեր են կարդացուել և ենթարկուել վերլուծութեան. դուրս է բերուել գրքի գլխաւոր միտքը, դրանով աշակերտունիներին միջոց է տրուել հետաքրքրուել, ընթերցասիրութիւն առաջ բերել իրենց մէջ և առհասարակ քննաբար վերաբերուել իրենց կարդացածին: Այս տեսակ ժամերին կարդացուել են նաև այս կամ այն առարկան լրացնող գրքեր:

Ուսուցչական խումբը ամբողջ ուսումնական տարուայ ընթացքում ունեցել է 49 մանկավարժական ժողով:

Այդ նիստերում խօսուել են կրթական-դաստիարակչական, կարգապահական և այլ հերթական խնդիրների մասին:

Արդէն նախկին երկու տարիներում սկսած դպրոցական ուսման ծրագիրը նորից քննութեան առնելով մի շաբթ նիստերում՝ յարմար դատեց վերամշակել. ուսուցչական խումբը մանկավարժական ժողովներից դուրս սեկցիաների բաժանուելով՝ այդ աշխատանքը կատարեց և դրբորոցին տուեց եօթն հիմնական դասարանի ուսման ծրագիր:

✕ Այս նոր ծրագրով Մանկավարժական ժողովի կողմից կարևոր է դատուել առաջիկայ ուսումնական տարում հետևեալ բարեփոխութիւնները մտցնել.

✕ 1) Հայոց պատմութիւն. — Քաղաքակրթութեան տարերքն, առասպելական շրջանի հետ միասին, համառօտակի և գաղաթնակէտերով հ. պատմութիւն անցնել II դասարանում. | դասարանից վերացնել այդ առարկան: III դաս. անցնել Հայաստ. աշխարհագրութիւն. իսկ IV դասարանից սկսել քննական Հայոց պատմութիւն և վերջացնել V| դասարանում, պատմութիւնը հասցնելով մինչև նորագոյն շրջանը:

2) Ընդհ. աշխարհագրութիւն. — Այս առարկան վերջացնել ոչ թէ III դասարանում, այլ IV-ում, ուր պիտի անցնեն եւրոպան:

3) Երկրաչափական ձևագիրտուրան. — Երկրաչափութեան և նկարչութեան առարկաներին որպէս նպաստող մաս՝ առաջարկվում է ցածր դասարաններում մտցնել երկրաչափական ձևագիրտուրան: Առաջարկվում է նկարչութիւնը շարունակել նաև բարձր դասարաններում:

4) Փրանսերէն. — Վեցերորդ դասերից խոսափելու համար անցեալ և այս ուսում. տարում յատկացրուած էր շաբաթական երկուական դաս: Լեզու սովորելու համար դասերի այս քանակն անբաւարար գտնելով, առաջարկուեց դարձեալ սկսել IV-րդ դասարանից և վերջացնել VII-ում, սակայն իւրաքանչիւր դասարանում ֆրանսերէնը լինի շաբաթական երեքական դաս:

5) Եկ. պատմութիւն. — Սկսվում է IV դասարանում և վերջանում VI-ում, շաբաթական մի-մի դաս. ցանկալի և կարևոր է համարվում դասերը վերածել երկուականի և աւանդել միմիայն V և VI դաս., իսկ IV-ում անցնել քրիստոնէական վարդապետութիւն շաբաթական երկու դասով:

6) Բնագիրտուրան. — Առաջարկվում է IV դասարանում մի ժամ աւելացնել, փոխանակ երկուսի անել երեք դաս, որպէսզի հնարաւոր լինի մարդակազմութեան-բնախօսութեան հետ միասին անցնել նաև առողջապահութիւն:

ԱՇԱԿԵՐՏՈՒՀԻՆԵՐԻ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Որքան հնարաւորութիւն է եղել, դպրոցն աշխատել է աշակերտունիներին ճանաչել նոյնպէս իրենց ընտանեկան պայմանների հետ միասին: Անհրաժեշտ դէպքերում դաստիարակ-դաստիարակչունիները տներն են գնացել. կազմուել է վիճակագրական տեղեկութիւն, որի պատկերն է հետևեալը.

1) Արհեստաւորի զաւակ 147 աշակերտունի, 2) առևտրականի 61, 3) բանւոր և բանւորուհու (32 կար անող կանայք) 70, 4) գործակատարի 35, 5) ուսուցչի, ուսուցչուհու և այլ պաշտօնեայի 13, 6) հոգևորականի 11, 7) կալուածատիրոջ և գործ. 2, 8) հողագործի 1, 9) անգործի 30:

ԸՍՏ ԲՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ՏԵՂԻ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒՀԻՆԵՐՆ ԵՆ

1) Թիֆլիսեցի 160, 2) Երևանի նահագից 85, 3) Թիֆլիսի նահ. 60, 4) Տաճկաստանցի (մեծ մասը Թիֆլ. վերաբն.) 20, 5) Պարսկաստանցի (մեծ մասը Թիֆլ. վերաբն.) 13, 6) Գանձակի նահանգից 8, 7) Ղարաբաղցի 13, 8) Ղարսի շրջանից 4, 9) Սուխումի շրջանից 1, 10) Բադկուի շրջանից 6:

Աշակերտունիների յառաջադիմութեան համար դպրոցը պէտք է ունենար առողջապահական ընդհանուր հսկողութիւն և պէտք է օգնութեան հասնէր չքաւոր հիւանդ աշակերտունիներին:

Դպրոցիս բժիշկ պ. Գ. Մաղաքեան շաբաթական երեք անգամ ուսումնարանի փոքրիկ դեղատան մէջ ընդունում էր բժշկութեան կարօտ աշակերտունիներին. ծանր հիւանդներին այցելութիւն էր տալիս տներում: Ժամանակի սղութեան պատճառով մանրամասն բժշկական քննութեան ենթարկել կարողացել է հազիւ VII, VI և V դասարանները: Դպրոցիս բժ. պ. Գ. Մաղաքեանը իր գեկուցման մէջ ասում է նաև հետևեալ. «Աշակերտունիներից շատերը, ինչպէս այդ երեաց աշակերտունիների ընդհանուր բժշկական քննութեան ժամանակ, ապրում են մութ, շատ անգամ խոնաւ բնակարաններում. զուրկ են կանոնաւոր անդից, օդից և հագուստից: Այդպիսի պայմաններում զարմանալի էլ չէ, թէ ինչու հիւանդների մի ստուար տոկոսը կազմում է արեան պակասութիւն, ստամոքսի խանգարումներ ունեցողներ»:

Հիւանդութիւնների տեսակէտից տարին յաջող է անուանում, որովհետև թէ քանակով պակաս են եղել և թէ ծանր տարափոխիկ հիւանդութիւններ չեն պատահել. ինչպէս օրինակ, տիֆ, քութէշ, դիֆտերիա ոչ մի անգամ: Տարուայ վերջին միայն եղան մի քանի հիւանդներ կարմրուկով և свинка-ով: Կային թոքախտաւորներ, որոնցից միքանիսը մեռան, միւսներն էլ բժշկի խորհրդով թողել են առժամանակ ուսումը և բժշկվում են:

Գլխացաւ ու ջղայնութիւն յաճախ է պատահել բարձր դասարաններում. հէնց բժշկական ընդհանուր քննութիւնն էլ ցոյց տուեց, որ մեծ աշակերտունիներն մէջ չափից դուրս շատ են ջղայնութիւն ունեցողները, առնուազը $\frac{1}{3}$ -ը ջղային է:

Աշակերտունիները անխտիր ձրիաբար էին բժշկական օգնութիւն ստանում դպրոցում. դարմանող չքաւոր աշակերտունիները դեղն էլ ստանում էին ձրիաբար: Շատերի տնտեսական ու առողջապահական աննպաստ պայմանները անկասկած վատ էին ազդում նրանց յառաջադիմութեան վրայ:

Աշակերտութեան մտաւորին նպաստող գրադարանը թէև այս ուսումնական տարում միջանի գրքով աւելացել է, սակայն ընդհանուր առմամբ շատ աղքատիկ է և աշակերտութեան պահանջին բաւարարութիւն տալ չի կարող: Գրադարանը անցեալ տարի ունէր . . . 1381 կտոր գիրք Այս տարի գնուած են հայերէն 48

” ” ” ” ռուսերէն 71

Նուէր. հայերէն 7

” ” ” ” ռուսերէն 1

„Всходы“ ամսագրի յաւելուած 12 . . 139

Ընդ ամենը 1520 կտոր գիրք:

Բոլոր դասարաններն իրաւունք ունէին շաբաթական մի անգամ դպրոցի գրադարանից գիրք վերցնել:

1909/1910 ուս. տարում գրադարանից օգտուել են 351 աշակերտունի, որոնք կարդացել են 2257 գիրք. միջին թուով իւրաքանչիւրը կարդացել է մօտ 7 գիրք. ամենաքիչը վերցրել են 2, իսկ ամենաշատը 11 գիրք:

I Դասարանից սկսած մինչև III դաս. ամենից շատ են օգտուել. IV—V II աստիճանաբար պակասել է. V II-ին միջին թուով ընկնում է 2 գիրք տարեկան: Բարձր դասարանցիները բաւականութիւն չստանալով դպրոցի գրադարանից, գրքեր էին վերցնում ուրիշ գրադարաններից:

Աշակերտունիները բացակայել են տարուայ ընթացքում միջին թուով 40 դաս կամ 8 օր:

ԱՇԱԿԵՐՏՈՒՆԻՆԵՐԻ ՓՈԽԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀ. ՊԱՏԿԵՐԸ.

Դասարաններ	Աշակերտներ	Քանակութիւնը	Փոխադրուող	Մնացող	Վերաբնութիւն	Կամուկն հեռացած	Դիմումներ արտ. ներքին	Սեռ	Մահութիւն	Մնացորդներ (ը **)	
										Դիմումներ	Անյուսակ
I դ. ճիմ.	32	32*	100%	—	—	—	1	—	—	—	—
I դ. զուգ.	44	24	55,8%	7 կամ 16,3%	12 կամ 27,9%	—	—	—	—	—	—
II դաս.	42	20	50%	10	10	25%	—	—	—	—	—
III դ. հիմ.	40	37	35,14%	4	10,81%	20	—	—	—	2	3
III դ. զուգ.	42	39	58,97%	6	12,83%	10	—	—	—	1	2
IV դ. հիմ.	32	31	41,94%	4	12,90%	14	—	—	—	—	—
IV դ. զուգ.	36	34	50%	8	23,53%	9	—	—	—	—	—
V դաս.	44	43	16,27%	15	34,90%	21	—	—	—	5	—
VI դաս.	33	30	33,33%	4	13,34%	16	—	—	—	1	—
VII դաս.	25	24	100%	—	—	—	—	—	—	—	—
	370	353	183 կամ 51,84%	58 կամ 16,43%	112 կամ 31,73%	15	1	2	—	10	8

Ծանոթութիւն *) I դ. հիմ.-ից. վեց հոգին՝ որպէս ընդունակներ՝ պիտի քննուեն օգոստոսին II դաս, մտնելու համար: ***) Սրանց միջև ոչ ոք չէ օգտուել դաս. երկու տարի մնացողներն են, յաւելուածները պիտի քննուեն թոյլ աւարկաներից, իսկ անյուսակները՝ բոլոր աւարկաներից:

Այս փոխադրութեան ցուցակի համար պիտի ասել հետևեալը.

1) I հիմ. դաս. աշակերտութիւնները այս ուսում. տարում սովորում էին գրեթէ III բաժանման դասընթացը. այս աննորմալ դասարանը առաջ էր եկել այն հանգամանքից, որ նախկին Հոգաբարձութեան որոշման համաձայն երեք տարի յաջորդական կերպով ու աստիճանաբար փակուել էին I, II և III բաժանմունքները. դպրոցը չէ ցանկացել ոչոքի դուրս թողնել, դրա համար էլ մնալու արժանի թոյլերին փոխադրել է յաջորդ դասարան. այսպէս տարիների ընթացքում կազմուել է մի յետ մնացած բաժանմունք. յիշեալ I հիմ. դաս. պիտի կրէր III բաժան. անուն, բայց որովհետեւ Հոգաբարձութեան որոշմամբ այդ բաժանմունքը պիտի փակուէր, ուստի և դրան անուանեցինք I հիմ. դասարան յետամնաց. ահա գլխաւորապէս այս պատճառով սրան կարելի է անուանել աննորմալ բաժանմունք:

Պարզ է, որ I դաս. հիմ. ամբողջովին փոխադրվում է և առաջիկայ 1910/11 ուս. տարում կազմում է իսկական կամ նորմալ դասար. այժմ սրանց գիտութիւնը III բաժանմունքից բարձր է և I դասարանից պակաս: Միայն սրանցից վեց ընդունակներին միջոց է տրուած պատրաստուել մի կամ երկու առարկայից (մեծ մասամբ թուաբանութիւնից) և օգոստոսին քննութիւն բռնել II դաս. մտնելու համար:

2) III դաս. հիմ. վերաքննութեան աւելի մեծ տոկոս է տուել, քան թէ փոխադրութեան. այս դասարանցիները հէնց I-ից սկսած միջակ ոյժերով են առաջ գնացել. դա կարելի է բացատրել նոյն դասարանի աշակերտութիւնների սահմանափակ ընդունակութիւններով, իհարկէ խօսքը վերաբերում է մեծամասնութեանը, մինչ դեռ III դաս. զուգ. I-ից սկսած համեմատաբար ուժեղ բայցերով է առաջ ընթացել, որը հետևանք է սոյն դասարանցիների անհատական առաւելութեան. ուրիշ բացատրութիւն չի կարելի տալ, քանի որ այդ երկու բաժանմունքներում I-ից մինչ III-ը մեծ մասով նոյն դասատուներն են դասաւանդել և նրանք են որ այդ անհատական տարբերութիւնը

նկատել ու շեշտել են: Միևնոյն բանը կարելի է ասել IV դասարան հիմ. և զուգ. համար:

3) V դասարանի ամենից քիչ փոխադրութեան տոկոս տալը մեծ մասով նոյն դասարանի բազմամարդ լինելու հետևանքն է. դեռ III դասարանից 55 հոգի էին. նիւթականի սղութեան պատճառով հնարաւոր չեղաւ երկու բաժանմունքի վերածել. բազմամարդութեան շնորհիւ դժգոհ էին այդ դասարանի մտաւոր յառաջադիմութիւնից և կարգապահութիւնից. անկասկած աչքի առաջ պէտք է ունենալ անհատական սահմանափակ ընդունակութիւնները, դպրոցից անկախ պատճառով հայոց լեզուի ու մատենատիկայի դասատուների փոփոխութիւնը: Այս բոլորն իրենց հերթին վատ են ազդել ընդհանրապէս և մասնաւորապէս էլ նոյն առարկաների յառաջադիմութեան վրայ:

4) Գալով VI դասարանին, պիտի ասել, որ սա էլ վերաքննութեան աւելի մեծ տոկոս է տուել, քան թէ փոխադրութեան. այս դասարանը 1908/9 ուս. տարում կազմել է V դասարան երկու չորրորդների միաւորութիւնից, որոնք իրենց դասարանական յատկութիւններով ու ընդունակութիւններով նախ՝ միմեանցից տարբեր էին և երկրորդ տուին 44—46 հոգուց մի բազմամարդ, դասարան որ մեծ արգելք էր յարուցանում նորմալ պարապմունքի հանդէպ: Միևնոյն ժամանակ, դարձեալ դպրոցից անկախ պատճառով, հայոց լեզուի ու մատենատիկայի դասատուների փոփոխութիւնը իր աննպաստ ազդեցութիւնն ունեցաւ թէ առհասարակ և թէ մասնաւորապէս նոյն առարկաների վրայ:

Ինչ վերաբերում է փոխադրութեան ընդհանուր տոկոսին, պիտի աչքի առաջ ունենալ այն հանգամանքը, որ փորձերի վրայ հիմնուած կարելի է ասել (ինչպէս նախընթաց տարիների փորձն էլ ցոյց է տուել) թէ վերաքննութիւններից առնուազն $\frac{2}{3}$ -ը անցնում, փոխադրվում է, այնպէս որ ընդհանուր փոխադրութիւնը միջին թուով կլինի 70% :

Աշակերտութեան ընդհանուր թուից եղել են

145-ը թողակատու 39,19⁰/₀
225-ը ձրիավարժ 60,81⁰/₀

Դպրոցը ծայրայեղ չքաւորներից միջանիսին միայն տուել է դասագրքեր:

Հոգաբարձութեան ու խմբի միջնորդութեամբ չքաւորներից ութ հոգի ձրիաբար ճաշում էին Կ. Հ. Բ. Ընկերութեան ճաշարանում, իսկ էփանագին ճաշարանում 6 աշակերտունի:

Գալով դպրոցի կարգապահական խնդիրներին, պէտք է ասել, որ աստիճանաբար այս երեք տարուայ ընթացքում պակասել են աշակերտական անկարգապահ վերաբերմունքները, այդ պարզօրէն կարելի է տեսնել մանկավարժական ժողովի արձանագրութիւններից. 1907/8 ուս. տարում խումբը շատ նիստեր է նուիրել կարգապահական խնդիրներին, իսկ վերջին երկու տարում աւելի զբաղուել է ուսման ծրագրով և կրթական ընդհանուր խնդիրներով. աչքի ընկնող անկարգապահութիւն չի նկատուել աշակերտութեան մէջ:

Սրանով երբէք չի կարելի ասել, թէ ամեն ինչ կատարեալ է. ոչ, դեռ կան պակասութիւններ, թեթեւ թեթուութիւններ, որոնք ժամանակի ընթացքում, կրթական ու հետեւողական միջոցներով, կամաց-կամաց աւելի կպակասեն, աւելի կնսեմանան:

Առհասարակ թէ մտաւոր ու բարոյական և թէ գեղարուեստական կրթութեանը մասամբ աւելի նպաստելու համար կատարուած են հանդէսներ՝ դպրոցական ակտ, նոր տարուայ առթիւ ցերեկոյթ. աշակերտութիւնը մասմաս տարուած է Ուսուցչական Միութեան Վարչութեան նախաձեռնութեամբ կազմակերպած ցերեկոյթին Հաւաքարի թատրոնում երկու անգամ. ամբողջ աշակերտութիւնը տարուած է սինեմատոգրաֆ՝ յատուկ պատկերների ընտրութեամբ, թուներուծական ցուցահանդէս և ակվարիում:

Չատկի արձակուրդին էլ VII դասարանցիների հետ

կատարուել է մի փոքրիկ էկսկուրսիա դէպի Արմազ ու Մցխէթ վանքերը:

VII ԴԱՍԱՐԱՆԸ

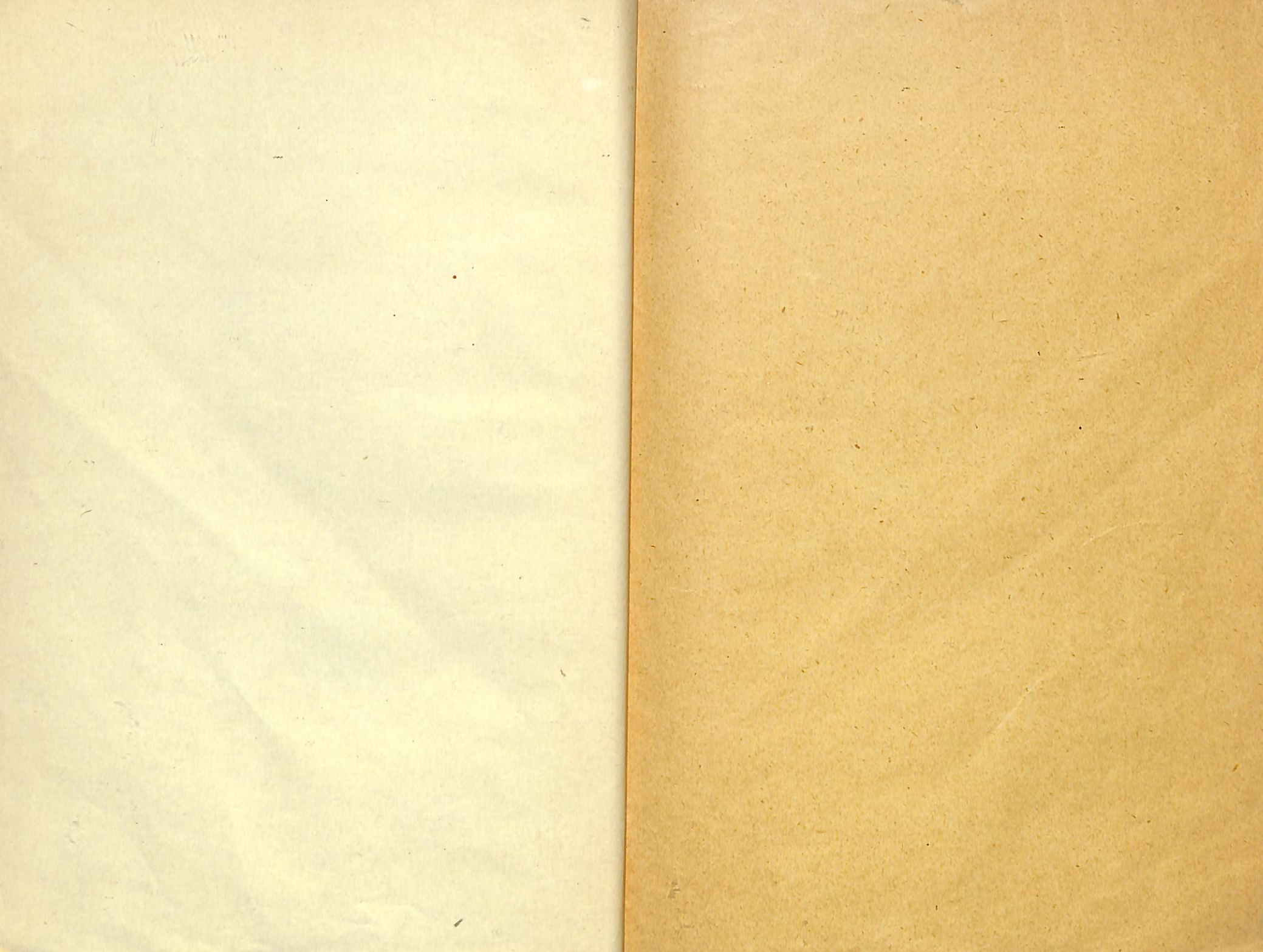
Այս տարի էլ անցեալ ուսում. տարուայ նման VII-ցիները լսեցին և տուին փորձնական դասեր: 1909 թ. դեկտեմբերի 8-ից մինչև ապրիլ 1-ը նրանք լսել են զանազան դպրոցներում հետեւեալ դասերը.—հ. լեզու 6 դաս, թուաբ. 5 դաս, ու. լեզու 3 դաս, հ. պատմութիւն 2, մանկապարտէզում ձեռարուեստ 2 դաս, ձեռագործ 1, աշխարհագրութիւն 2 դաս (Յովնանեան դպր.), ընդամենը 21 դաս: Շատ դասեր լսել են Զգրաշէնի, Քամոյեան, Ս. Գէորգի, Ս. Սարգսի, վարժուհիների դպրոցում և օր. Ղուլիշանեանի մանկապարտէզում, քանի որ I—III բաժանմունքներ չկային Յովնանեան դպրոցում:

Այնուհետև մարտի 8-ից սկսած մինչև ապրիլի 13-ը VII-ցիներն իրենք տուին փորձնական դաս այս կարգով.—

Զգրաշէնի դպրոցի I բաժ. հ. լեզու 4 դաս, թուաբ. 3. Յովնանեան դպր. I դասարանում հ. լեզու 1 դաս, թուաբ. 2, բնագիտութիւն 1, հայոց պատմ. 1, ընդհ. աշխ. 1, ու. լեզու 3, ընդամենը 17:

Թէ լսած և թէ տուած փորձնական դասերին եղել են պաշտօնական քննադատներ. ամբողջ դասարանը մասնակցել է քննադատութիւններին. տուած դասերից միայն վեցի քննադատութիւնը հնար եղաւ արձանագրել, այնուհետև VII-ցիները, սաստիկ ծանրաբեռնուած լինելով, չկարողացան այդ աշխատանքները տանել. արձանագրում էին իրենք VII-ցիները: Մնացած 11 դասը յատուկ արձանագրութեան մատեանում նշանակուեց համառօտակի:

Վերոյիշեալ համապատասխան գործնական մանկավարժութիւնից VII-ցիների պարապմունքը եղել է այսպէս.—լսել են 21 դաս, իրենք տուել են փորձնական դաս 17 և

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0237392

52.076